

De allerlaatste zorgen

Als Peter Wets in een gezelschap vertelt waarmee hij zijn brood verdient, is het meteen muisstil in de kamer.

Want een mortuariumbediende, wat doet die eigenlijk precies?

En vooral, waarom kies je in hemelsnaam voor zo'n beroep?

Peter en collega Koen Geens hoeven daar niet lang over na te denken.

'Als mensen ons bedanken omdat ze op een waardige manier afscheid konden nemen van hun overledene, maakt dat onze week goed.'

Het is druk die namiddag. Vanaf twee uur is het een komen en gaan van mensen die een overleden naaste komen groeten. Tegen een uur of vier een bescheiden kloppje op de deur. Een meisje wil weten of de pleister op het gezicht van haar opgebaarde broer eraf mag. Of gaat de wonde dan bloeden? Peter gaat even mee kijken. 'We werken hier met vier mortuariumbedienden', legt Koen uit. 'Peter, Carine, Patricia en ikzelf. Peter en ik zijn naast mortuariumbedienden ook autopsie-assistenten.' Hun werk omvat twee luiken.

Om te beginnen bekommeren ze zich om patiënten die in het UZA overleden zijn. 'Dat begint al vlak na het overlijden', verduidelijkt Koen. 'Het gebeurt regelmatig dat we komen helpen bij het opbaren. De lippen van een overledene kun je bijvoorbeeld niet zomaar sluiten, dat doen we met hechtingen in de mond. Als de familie de eerste groet heeft gebracht, verhuist het lichaam naar het mortuarium en wordt het daar netjes opgebaard. Gebeurt er een autopsie, dan assisteren Peter en ik daarbij. We leggen het stoffelijk overschot klaar, verwijderen de kleding, zorgen voor het materiaal en helpen met het opensnijden en het wegnemen van de organen.'

Gerechtigde lijken

Naast de lichamen van overleden patiënten zijn er de gerechtigde lijken. Dat zijn lichamen van mensen die in verdachte omstandigheden overleden zijn en naar het UZA gebracht worden voor een gerechtelijke autopsie. Ook bij die lijkschouwingen verlenen ze regelmatig assistentie.

De mortuariumbedienden zorgen er altijd voor dat het lichaam toonbaar is tegen dat de nabestaanden komen groeten. 'Wat dat betreft, is niets ons te veel. Lak in het haar, make-up, nagels schoon maken, noem maar op. Ook als er een autopsie is geweest, is daar nadien niets van te zien', beklemtoont Peter.

Peter Wets en Koen Geens

Bij slachtoffers van een misdaad of een zwaar verkeersongeval is er vaak meer nodig dan een paar cosmetische ingrepen.

Peter: 'Wij zien hier letterlijk alles: een lijk in staat van verregaande ontbinding, een half verbrijzeld gezicht, een lichaam waarvan het hoofd of de ledematen werden afgerukt... In die gevallen moet je echt gaan reconstrueren, desnoods met schroeven of ijzeren plaatjes. Het gebeurt maar uiterst zelden dat we echt niets kunnen beginnen. Zelfs als je van een ontbonden lichaam alleen een hand of een voet onbedekt kunt laten, is dat toch iets voor de familie. We zouden echt alles doen om mensen de kans te geven nog waardig afscheid te nemen.' 'Voor de nabestaanden is dat het laatste wat ze nog hebben', merkt Koen op.

Groeten

Bij de job komen nog andere dingen kijken: administratie, het kisten van lichamen... Heel belangrijk is ook de opvang van de nabestaanden. De hele dag zijn er telefoontjes van mensen met praktische vragen: wanneer ze mogen groeten, of ze andere kleren mogen meebrengen voor hun overledene... Het groeten zelf gebeurt tussen twee en half acht. 'Nabestaanden die afscheid komen nemen, worden aangemeld via het onthaal', legt Peter

uit. 'Daarop leggen wij het lichaam klaar in de groetkamer. Aangezien er maar twee groetkamers zijn, moeten we op een dag heel wat lichamen in en uit de koellade halen. Eenzelfde overledene leggen we soms drie of vier keer klaar. Dat voel je 's avonds wel eens in je rug. Mensen van 120 kilo of meer zijn vandaag geen uitzondering, hé' Als de overledene opgebaard ligt, begeleidt de mortuariumbediende de nabestaanden tot in de groetkamer. Er is altijd tijd voor een kort gesprekje of om vragen te beantwoorden. 'Sommige mensen hebben praktische vragen. Anderen willen gewoon even hun hart luchten' zegt Peter. 'Voor ons is een overlijden van een hoogbejaarde patiënt een dagelijkse aangelegenheid, maar voor de achtergebleven echtgenote is het een drama', voegt Koen eraan toe. 'Die dame mag niet het gevoel krijgen dat ze de zoveelste in rij is. In onze job moet je goed kunnen luisteren. Sommige mensen doen bij wijze van spreken hun hele levensverhaal.'

Woede

Een keerzijde van de job is de agressie waarmee ze soms te maken krijgen. Peter: 'Vooral een gewelddadig overlijden is moeilijk te verwerken. Die mensen ondergaan bijna allemaal dezelfde fases. Eerst ontkenning, vervolgens woede. Als een

lichaam nog niet wordt vrijgegeven, kunnen wij daar niets aan doen, maar zijn we vaak de kop van Jut. Het gebeurt dat een familielid met zijn vuisten op de muren begint te bonken of met stoelen begint te gooien. In moeilijke situaties doen we soms een beroep op een maatschappelijk werker. En een enkele keer moeten we versterking inroepen van het interne MUG-team.' Gelukkig overheerst bij de meeste nabestaanden een gevoel van dankbaarheid. 'De familie van een verkeersslachtoffer krijgt soms van de politie te horen "dat ze maar beter niet kunnen gaan kijken." Als wij die overledene dan nog toonbaar kunnen maken, betekent dat voor die mensen heel veel. Ik heb zelf ooit een vergelijkbare situatie meegemaakt met een verongelukte vriend, en weet hoe belangrijk het is om afscheid te kunnen nemen. We krijgen hier regelmatig bedankkaartjes', vertelt Peter.

Ritueel gewassen

Bij een overlijden binnen de moslimgemeenschap verloopt een en ander anders. Het stoffelijk overschot wordt dan ritueel gewassen, wat door de familieleden zelf gebeurt. Het lichaam van een man mag enkel door een man worden aangeraakt, dat van een vrouw enkel door een vrouw. Dat vraagt voor de mortuariumbedienden soms wat extra organisatie.

‘Maar in het algemeen hebben we een goede verstandhouding met deze mensen’, zegt Koen. ‘Ze weten dat onze bedoelingen goed zijn, en dat appreciëren ze. Als er problemen zijn, doen we een beroep op Naima Alou Issa, de intercultureel bemiddelaar van het UZA. Zij kan bijvoorbeeld als tolk optreden als we mensen over de vloer krijgen die geen Nederlands spreken.’

Ook niet-moslims hebben overigens hun gevoeligheden.

‘Het gebeurt dat iemand binnen de twee seconden de groetkamer weer uit is en ons komt zeggen ‘dat dat kruis daar weg moet’, lacht Peter.

Wanhoopsdaad

Of bepaalde periodes van het jaar traditioneel druk zijn? Toch wel, knikken ze.

Koen: ‘Als het heel warm of heel koud is, overlijden er meer hoogbejaarden.

De feestdagen zijn dan weer een periode dat we meer zelfmoorden zien. Zo ook op het einde van het schooljaar: dan heb je al eens vaker een 17- of 18-jarige die een wanhoopsdaad pleegt. Dat blijft altijd heel erg.’

Een opleiding tot mortuariumbediende is er niet. Peter studeerde bijzondere jeugdzorg, Koen is van opleiding verpleegkundige.

Beiden kwamen eerder toevallig terecht in een bedrijf dat gespecialiseerd was in lijkenvervoer en reconstructie van lichamen. Vandaar was de stap naar het werk van mortuariumbediende niet groot.

Peter: ‘We zijn in het UZA begonnen nadat daar de gerechtelijke autopsies van start gingen, ikzelf vijf, Koen drie jaar geleden. De directie zocht toen krachten die ervaring hadden in deze branche. Mensen die er hun hand niet voor omdraaien om bijvoorbeeld een arm weer aan te hechten. Die zijn niet zo gemakkelijk te vinden.’

Verstand op nul

De buitenwereld reageert vaak met een mengeling van afschuw en ontzag op wat ze doen. Zelf vinden Koen en Peter niets lugubers aan hun job.

‘Je kunt zoiets of je kunt het niet’, vindt Peter. ‘De eerste keer dat ik een toetgetakeld lichaam moest reconstrueren? Nooit problemen mee gehad. Je zet je verstand op nul en je doet het gewoon. Intussen heb ik zowat alles al gezien. Van mensen die onder een trein gelopen zijn tot zelfmoordenaars die van een dertigste verdieping zijn gesprongen. Anderen kunnen zich dat niet voorstellen, wij kijken er niet meer van op.’ En wat als ze met het overlijden van een vriend of familielid te maken krijgen? ‘Op dat moment is het opbaren het laatste wat je voor die persoon kunt doen’, zegt Peter. ‘Ik heb mijn beide grootouders afgelegd. Achteraf ben je blij dat ze er mooi bijliggen. Ik zou niet kunnen verdragen dat iemand

anders het deed en het dan misschien niet helemaal naar mijn zin zou zijn.’

Hoewel ze dag na dag met dood en verdriet te maken krijgen, wordt er op de dienst ook veel plezier gemaakt.

‘Dat is nodig’, vindt Koen. ‘Je moet al eens samen kunnen lachen – uiteraard op momenten dat er geen bezoekers zijn. De sfeer binnen het team is heel goed, wat in deze job erg belangrijk is. We hebben veel steun aan elkaar.’

Als het aan Koen en Peter ligt, komen we ze over pakweg twintig jaar nog tegen in de gangen van het mortuarium.

‘Veel mensen begrijpen niet waarom ik deze job doe. Maar zelf kan ik me niet voorstellen nog iets anders te doen’, zegt Peter. ■